

Hallituksen esitys Eduskunnalle neuvoo-antavaa kunnallista kansanäänestystä koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan kunnallishallinnon edustuksellista järjestelmää täydennettäväksi neuvoo-antavaa kunnallista kansanäänestystä koskevilla säännöksillä.

Ehdotuksen mukaan kansanäänestys voitaisiin järjestää minä ajankohtana tahansa, ei kuitenkaan vaalien tai valtiollisen kansanäänestyksen yhteydessä. Kansanäänestyksen toimeenpanosta päättäisi kunnanvaltuusto. Aloitteen kansanäänestyksen järjestämisestä voisi tehdä myös määräosa, pääsäännön mukaan 2 % äänestyoikeutetuista kuntalaisista.

Kansanäänestyksen kohteena voisi olla asia, josta päättäminen kuuluu kunnanvaltuuston toimialaan. Äänestyksen kohteena olevat vaihtoehdot tulisi kunnan keskusvaalilautakunnan toimesta hyvissä ajoin ennen äänestystä saattaa kuntalaisten tiedoksi.

Kansanäänestys voitaisiin toimittaa paitsi koko kuntaa myös yhdestä tai useammasta

äänestysalueesta koostuvaa kunnan osaa koskevana. Kunnanosakohtaisessa kansanäänestyksessä äänestäisivät vain kysymyksessä olevan kunnanosan asukkaat.

Kansanäänestyksen toimittaisivat kunnan keskusvaalilautakunta ja erikseen asetettavat äänestyslautakunnat. Äänestys toimitettaisiin noudattaen kunnallisvaalilain mukaista menettelyä soveltuvin osin. Se olisi kuitenkin yksipäiväinen ja ennakoäänestyksen korvaksi menettelyltään tätä yksinkertaisempi kirjeäänestys.

Uudistus toteutettaisiin lisäämällä kunnallislakiin säännökset neuvoo-antavasta kunnallisesta kansanäänestyksestä ja säätämällä laki tällaisissa äänestyksissä noudatettavasta menettelystä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan pian sen jälkeen, kun eduskunta on ne hyväksynyt.

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on parantaa kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa kunnissa tehtäviin ratkaisuihin. Sen lähtökohtana on, että pääasiallisena kansalaisten vaikuttamiskeinona kunnallisissa asioissa on vastaisuudessakin edustuksellinen demokratia. Kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia pyritään lisäämään selkälaisella suoran kansanvallan sovellutuksella, joka on sopusoinnussa edustuksellisen demokratian kanssa. Ylintä päätösvaltaa kunnassa

käyttäisi edelleen valtuusto. Valtuustossa tehtävien päätösten tueksi voitaisiin esityksen mukaan järjestää neuvoo-antava kunnallinen kansanäänestys. Aloite kansanäänestyksen järjestämisestä voisi tulla myös kuntalaisten taholta. Kansanäänestyksen toimeenpanosta päättäisi kuitenkin aina valtuusto.

Panemalla toimeen neuvoo-antavan kunnallisen kansanäänestyksen valtuusto voisi tarvittaessa saada tietoa kuntalaisten kannasta heitä yleisesti koskeviin tärkeisiin valtuuston päätettäväksi tuleviin asioihin. Kuntalaisten kannalta

mahdollisuus tällaiseen mielipiteen ilmaisuun on tärkeää sen johdosta, että vaaleissa heillä on mahdollisuus vaikuttaa lähinnä vain kunnallispolitiikan yleisiin suuntaviivoihin.

Kansanäänestys täydentäisi niitä vaikuttamisen mahdollisuuksia, joita kuntalaisilla on esimerkiksi kaupunginosayhdistysten, kylätoiminnan tai puoluejärjestöjen välityksellä taikka kunnallislaissa heille myönnettyä aloiteoikeutta käyttäen. Kunnan toimesta kaikille äänestysoi-keutetuille järjestettynä kansanäänestys on vielä edellä tarkoitettuja muita vaikutuskanavia yleisemmin ja laajemmin kuntalaisten käytös-sä. Pääpiirteiltään vaalien tapaan järjestettynä se antaisi kuntalaisten mielipiteistä luotettavamman kuvan kuin tähän asti käytettävissä ollut vapaamuotoinen mielipidetiedustelu.

Edustuksellista järjestelmää täydentävänä kansanäänestyksen tulisi olla vain neuvoo-antava. Tosiasiallisilta vaikutuksiltaan se kuitenkin saattaisi olla varsin lähellä sitovaa kansanäänestystä, koska valtuusto tuskin päätöksessään poikkeaisi kannasta, joka on saanut äänestyksessä enemmistön, ainakaan jos äänestyksen tulos on ollut selvä. Sen jälkeen, kun neuvoo-antavista kansanäänestyksistä on saatu kokemuksia, sitovankin kansanäänestyksen käyttöönottona voidaan ottaa harkittavaksi. Tämä edellyttää kuitenkin edustuksellisen demokratian ja sitovan kansanäänestyksen suhteen perusteellista selvittämistä.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Nykyinen tilanne

2.1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Nykymuotoiseen edustukselliseen demokra-tiaan siirryttiin kunnallishallinnossamme vuona 1917 toteutetuilla kunnallislakien muutok-silla. Samassa yhteydessä edustuksellista järjes-telmää täydennettiin kunnallisen kansanäänestyksen instituutiolla ottamalla sitä koskevat säännökset sekä maalaiskuntain että kaupunkien kunnallislakiin ja antamalla kansanäänestyksessä noudatettavasta menettelystä erillinen laki. Näin luodussa järjestelmässä kunnanvaltuuston päätös voitiin tietyin edellytyksin alistaa kansanäänestyksessä lopullisesti ratkaista-vaksi.

Kunnallista kansanäänestystä koskeneet edellä tarkoitetut säännökset olivat voimassa 1.1.1918—27.3.1919. Kunnallislainsäädäntöä muutoinkin muutettaessa ne kuitenkin kumotiin maaliskuussa 1919. Säännösten nojalla suoritettiin vain yksi kansanäänestys, joka koski Huopalahden erottamista Helsingin maalaiskunnasta.

Kunnallishallintoa koskevat säännökset koottiin yhteen vuoden 1948 kunnallislaissa (642/48). Nykyinen kunnallislaki (953/76) tuli voimaan vuoden 1977 alussa. Kummassakaan näistä laeista ei ole ollut kunnallista kansanäänestystä koskevia säännöksiä.

Neuvoo-antavan kansanäänestyksen luon-toisia mielipidetiedusteluja on eri aikoina jär-jestetty kunnissa muun muassa kuntaliitosten yhteydessä. Laissa kuntajaosta (73/77) on erityiset säännökset (6—7 §) kunnan asukkaiden kuulemisesta.

Neuvoo-antava valtiollinen kansanäänestys on meillä saatettu voimaan vuonna 1987 lisää-mällä hallitusmuotoon uusi 22 a § (570/87) ja säätämällä laki menettelystä neuvoo-antavissa kansanäänestyksissä (571/87). Kunkin kansanäänestyksen toimeenpanosta tulee päättää lail-la. Yhtään uuteen lainsäädäntöön perustuvaa kansanäänestystä ei ole vielä järjestetty.

2.1.2. Muutoksen syyt

Kunnallinen toimintaympäristö ja sen myötä myös kunnallishallinto ovat kokeneet merkittä-viä muutoksia sen jälkeen, kun kunnallinen hallinto järjestettiin edustuksellisen demokra-tian varaan.

Yhteiskuntaelämässä on tapahtunut erityi-sesti toisen maailmansodan jälkeen huomatta-va julkisen sektorin ja hallinnollisten organi-saatioiden kasvu sekä päätöksenteon hierarkki-nen keskittyminen. Kehitys on merkinnyt kun-nallishallinnon tehtävien lisääntymistä. Seu-rauksena on ollut muun muassa kuntien suu-rempi riippuvuus valtiorhallinnosta sekä paineet kuntien koon kasvattamiseen ja kuntien keskinäisten yhteistoimintaorganisaatioiden muodostamiseen.

Kunnallinen hallinto-organisaatio kokonai-suudessaan on laajentunut. Luottamushenkilö-järjestelmä on porrastunut ja sektoroitunut, kun siihen on perustettu lukuisia uusia lautakuntia. Hallintotehtäviä on ollut tarpeen uskoa

entistä suuremmassa määrin myös viranhaltijoille.

Kansalaisten vaikutusmahdollisuudet kunnalishallinnossa käsiteltäviin asioihin ovat edellä todetuista syistä tulleet aikaisempaa suuremmassa määrin ja moniportaisemmin välilliseksi. Sen vuoksi myös tarve kansalaisten suorien vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseen on taas tullut korostuneesti esille.

2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

2.2.1. Valmisteluelimet

Kansalaisten suoria vaikutusmahdollisuuksia kunnallisessa tai muussa paikallisessa päätöksenteossa ovat suppeammin tai laajemmin käsitelleet muun muassa kunnallisen yhteistoiminnan järjestysmuotokomitea (1968:A 5), kunnalishallintokomitea (1973:60), osallistumistoimikunta (1981:54), lähidemokratiatoimikunta (1982:22), kuntien itsehallintokomitea (1983:33). Erityisesti kansanäänestystä ovat käsitelleet kansanäänestyskomitea (1983:25) ja kunnallinen kansanäänestystoimikunta (1985:50). Lisäksi neuvotteleva virkamies Aulis Pöyhönen on erikseen selvittänyt kysymystä kunnallisen kansanäänestyksen soveltamisalasta (sisäasiainministeriön selvitys 3.3.1988).

Kaksi ensiksi mainittua komiteaa suhtautui kunnallisen kansanäänestyksen käyttöönottoon kielteisesti. Osallistumistoimikunta ei ottanut asiaan kantaa. Lähidemokratiatoimikunta esitti selvitettäväksi, millä edellytyksillä kansanäänestystä voitaisiin soveltaa neuvoo-antavana kunnallisvaalien tai valtiollisten vaalien yhteydessä merkittäviä kunnan toimialaan kuuluvia asioita koskevana. Kansanäänestyskomitea, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus neuvoo-antavaa kansanäänestystä koskevaksi lainsäädännöksi valtiolliselle tasolle, käsitteli lyhyesti myös kunnallista kansanäänestystä ja katsoi, että kunnallisella tasolla kunnanvaltuusto voisi päättää neuvoo-antavan kansanäänestyksen järjestämisestä kunnan toimialaan kuuluvissa asioissa ja ettei sitovankaan kansanäänestyksen käyttöönotolle kunnallisessa demokratiassa näyttäisi olevan merkittäviä periaatteellisia esteitä.

Tämän sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön välisenä yhteistyönä valmistellun esityksen pohjana ovat kunnallisen kansanäänestystoimikunnan asiaa koskevat ehdotukset ja

niistä saadut lausunnot sekä edellä mainittu sisäasiainministeriössä tehty selvitys.

2.2.2. Lausunnonantajat

Kunnallisen kansanäänestystoimikunnan mietinnöstä pyydettiin lausunnot ulkoasiainministeriöltä, oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä ja liikenneministeriöltä sekä kuntien keskusjärjestöiltä, eduskunnassa edustettuina olevilta puolueilta ja väestörekisterikeskukselta.

Puolueiden lausunnot olivat toimikunnan ehdotukseen nähden myönteisiä. Jotkut esittivät sen ohella myös pitemmälle meneviä ehdotuksia tai selvityksiä, jotkut taas liittivät yleisluontoisesta kannatuksestaan huolimatta asiaan myös varauksia tai epäilyksiä.

Kuntien keskusjärjestöistä Suomen Kaupunkiliitto suhtautui ehdotuksiin sellaisenaan tässä vaiheessa kielteisesti ja esitti asiaa koskevia jatkoselvityksiä. Suomen Kunnallisliitto ja Finlands svenska kommunförbund kannattivat ehdotusten toteuttamista pääosin sellaisenaan.

Väestörekisterikeskus esitti ehdotuksiin teknisluontoisia tarkistuksia.

Esityksen jatkovalmistelun yhteydessä varattiin vielä kuntien keskusjärjestöille ja väestörekisterikeskukselle mahdollisuus lausunnon antamiseen aikaisemmissa lausunnoissa esitetyn pohjalta osittain muutetuista menettelyä koskevista säännösluonnoksista. Suomen Kaupunkiliitto toisti esityksensä jatkoselvitysten suorittamisesta lausuen kuitenkin kantansa myös menettelyllisistä seikoista katsoen, että vaaleista erillisen kansanäänestyksen menettelyä tuli lähteä kehittelemään postiaänestysmenettelyn pohjalta. Suomen Kunnallisliitto puolestaan vastusti postiaänestyksen käyttöönottoa katsoen, että äänestyksen tulisi aina tapahtua viranomaisen edessä. Väestörekisterikeskus lausui kantansa eräistä menettelyn yksityiskohdista.

3. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Esityksen toteuttamisella ei ole muodollisia vaikutuksia nykyisten luottamuselinten ja viranomaisten toimivaltaan. Sen sijaan sillä on tosiasiallisia vaikutuksia kunnanvaltuuston toimivaltaan. Vaikutukset ovat kuitenkin sopu-

soinnussa valtuuston edustuksellista demokratiaa toteuttavan roolin kanssa. Neuvoa-antava kansanäänestys parantaa valtuuston edellytyksiä tehdä kuntalaisten tahtoa vastaavia ratkaisuja.

Esitys ei edellytä muita organisatorisia uudelleenjärjestelyjä kuin, että kansanäänestystä varten jouduttaisiin asettamaan erityiset äänestyslautakunnat.

Äänestys järjestettäisiin suurelta osaltaan kunnallisvaaleista voimassa olevaa menettelyä noudattaen. Äänestys tapahtuisi kuitenkin vain yhden päivän aikana ja ennakoäänestyksen sijasta järjestettäisiin uudentyypinen kirjeäänestys.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esityksestä aiheutuvia kustannuksia voidaan jossain määrin arvioida kunnallisvaaleista aiheutuneiden kustannusten pohjalta.

Keskusvaalilautakunnille ja vaalilautakunnille toimitettujen sinetöimisvälineiden käytöstä valtiolle aiheutuneet kustannukset ovat kunnallisvaaleissa olleet vähäiset. Kun kunnallisessa kansanäänestyksessä lähes aina on kerrallaan

kysymys vain yhtä kuntaa koskevasta menettelystä, sinetöimisvälineiden käytöstä valtiolle aiheutuvat kustannukset jäävät hyvin vähäisiksi.

Kunnille kunnallisvaaleista aiheutuneet kustannukset ovat vuoden 1984 kunnallisvaaleissa olleet arviolta keskimäärin 10 markkaa henkilökohtaisesti arvioidun kuntalaista kohden. Kun kansanäänestys olisi vain yksipäiväinen ja kun ennakoäänestystä ei järjestettäisi eikä vaalitoimikuntia vastaavia toimielimiä näin ollen tarvittaisi, jäisivät äänestysviranomaisten toiminnasta kunnille aiheutuvat kustannukset alhaisemmiksi kuin vaaliviranomaisten toiminnasta kunnallisvaaleissa aiheutuvat kustannukset. Kirjeäänestyksen tullessa mahdollisesti yleiseen käyttöön ja äänestämisen äänestyspaikalla tämän johdosta vähetessä on kansanäänestyksen kustannuksia mahdollista edelleen merkittävästi vähentää yhdistämällä äänestysalueiden äänestyspaikkoja. Toisaalta äänestyslippujen ja kirjeäänestysasiakirjojen painattamisesta tai valmistuttamisesta sekä äänestysoikeutettujen postiosoitetietojen hankkimisesta aiheutuisi kunnille uusia kustannuksia.

Järjestelmän käyttöönotosta aiheutuvat kokonaiskustannukset tulisivat riippumaan ratkaisevasti siitä, kuinka usein kansanäänestyksiä tultaisiin toimeenpanemaan.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki kunnallislain muuttamisesta

7 §. Pykälän 3 momenttiin sisältyvää viittaussäännöstä täydennettäisiin viittauksella neuvoa-antavaa kunnallista kansanäänestystä koskevaan 10 a lukuun.

10 a luku. Neuvoa-antava kunnallinen kansanäänestys

102 a §. Pykälässä säädettäisiin yleisesti mahdollisuudesta toimittaa kunnassa tai sen osassa valtuuston päätöksen perusteella neuvoa-antava kansanäänestys. Kunnanosaoskohtainen kansanäänestys tulisi äänestyksen toteuttamisen helpottamiseksi toimittaa yhdestä tai

useammasta kunnallisvaalilaissa (361/72) tarkoitettusta äänestysalueesta koostuvalla alueella.

Kansanäänestys voitaisiin toimittaa kaikista kunnallislain 5 §:n mukaan kunnan toimialaan kuuluvista asioista lukuunottamatta asioita, joista kunnan muun toimielimen kuin valtuuston on lain tai sen nojalla annetun asetuksen mukaan päätettävä. Tähän ryhmään kuuluvat muun ohella lakisääteisten lautakuntien päätettävät lupa-asiat, kuten esimerkiksi rakennuslupa- ja sijoituslupa-asiat. Ei olisi asianmukaista, että edes neuvoa-antavia kansanäänestyksiä toimitettaisiin tällaisista erikseen säädettyjen perusteiden mukaan ratkaistavista kysymyksistä. Toisaalta kansanäänestyksiä voitaisiin säännöksen puitteissa toimittaa myös kysymyksissä, joissa lopullinen päätösvalta kuuluu kunnan ulkopuoliselle viranomaiselle ja joissa kun-

ta on esimerkiksi ainoastaan lausunnonantajana.

Jotta toimitettavaksi päätetyn kansanäänestyksen toteuttamista ei voitaisi valtuuston päätöksestä valittamalla lykätä ja siten estää sen toimittaminen kulloinkin ajankohtaisesta aiheesta, pykälässä säädettäisiin, että tällaiseen valtuuston päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta. Valittaa saisi sen sijaan päätöksestä, jolla valtuusto on päättänyt olla toimittamatta kansanäänestystä. Jos valtuusto perustelisi päätöksensä sillä, että sen toimivaltaan ei kuulu kysymyksessä olevan kansanäänestyksen järjestäminen, valitusviranomaisen voisi valtuustoa sitovasti ratkaista kysymyksen siitä, onko tässä suhteessa estettä kansanäänestyksen järjestämiselle. Päätöksenteko äänestyksen toimeenpanosta jäisi tällöinkin valtuuston tehtäväksi.

Vaikka valtuuston kansanäänestyksen toimittamista koskevasta päätöksestä ei saisikaan valittaa, päätös kuuluisi kuitenkin kunnallislain 59 §:n 1 momentin mukaisen kunnanhallituksen laillisuusvalvonnan piiriin ja kunnanhallitus voisi myös käyttää valtuuston päätöksen täytäntöönpanon yhteydessä sille kunnallislain 59 §:n 2 momentin mukaan kuuluvaa alistusoikeutta.

102 b §. Kysymys kansanäänestyksen toimittamisesta määrättyä asiassa tulisi valtuuston käsiteltäväksi normaalissa kunnallislain mukaisessa järjestyksessä. Tätä tarkoittavan aloitteen voisi kuitenkin tehdä myös 2 % äänestysvoimasta kunnallisista yhdessä. Koska alle kymmenenkin henkilöä saattaa pienimmässä kunnassa muodostaa 2 % äänestysvoimasta, säädettäisiin aloiteoikeuden väärinkäytön ehkäisemiseksi myös ehdottomat kuntakoon mukaan porrastetut rajat aloitteen tekoon oikeutettujen henkilöiden vähimmäismäärille. Alarajana olisi 100 henkilöä, jos kunnan asukasluvu olisi neljä tuhatta tai enemmän, muussa tapauksessa 50 henkilöä.

Kun äänestysluettelot kansanäänestyksestä päätettäessä eivät vielä olisi valmiit, ehdotetaan, että aloitteen tekijöiden vähimmäismäärä määräytyisi viimeksi toimitettujen kunnallisvaalien vaaliluetteloiden pohjalta.

Koska kunnallislain 36 §:n nojalla tehtyjä kuntalaisten aloitteita ei välttämättä tarvitse saattaa valtuuston ratkaistavaksi, vaan ainoastaan tiedoksi, säädettäisiin nimenomaan, että pykälässä tarkoitettujen aloitteen johdosta kunnanhallituksen olisi viipymättä valmistettava

kansanäänestyksen toimeenpanoa koskeva kysymys ja saatettava se valtuuston ratkaistavaksi. Luonnollisesti kunnanhallitus olisi oikeutettu saattamaan kysymyksen kansanäänestyksen toimeenpanosta valtuuston ratkaistavaksi ilman mainitunlaista aloitettakin.

102 c §. Äänestysvoima kansanäänestyksessä määräytyisi muutoin samanlaisten perusteiden mukaan kuin äänioikeus kunnallisvaaleissa, paitsi että määrävänä olisi asianomaisena vuonna tapahtuneen henkikirjoituksen sijasta väestökirjalaisissa (141/69) tarkoitettu koptipaikka sinä päivänä, jona valtuusto tekee päätöksen kansanäänestyksen toimeenpanosta. Tämä olisi perusteltua paitsi sen johdosta, että äänestysvoimasta laadittavat äänestysluettelot saataisiin näin mahdollisimman tuoreiksi, myös sen johdosta, että nykyisen kaltaisesta henkikirjoituksesta on suunniteltu vuoden 1990 alussa luovuttavaksi.

Kansanäänestyksessä olisi äänestysvoima myös määrätty edellytykset täyttävillä Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisilla kuten kunnallisvaaleissakin.

Kunnanosaoskohtaisessa kansanäänestyksessä äänestysvoima olisi kunnanosaan kuuluvassa äänestysalueessa äänestyksestä päätettäessä koptipaikan omaavalla henkilöllä, jolla edellä selostettujen säännösten mukaan olisi äänestysvoima myös koko kuntaa koskevassa äänestyksessä.

102 d §. Pykälä sisältäisi säännöksen yhtäläisestä äänestysvoimasta ja äänestyksen toimittamisesta salaisena. Kunnallisvaalien osalta vastaavanlainen säännös sisältyy kunnallislain 15 §:n 1 momenttiin.

Kansanäänestyksissä noudatettavan menettelyn yksityiskohdista säädettäisiin erillisellä lailla.

1.2. Laki neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä

1 §. Pykälässä viitattaisiin kunnallislakiin sisältäviin neuvoo-antavaa kunnallista kansanäänestystä koskeviin yleisiin säännöksiin ja säädettäisiin, että lakiin sisältyvät tällaisissa kansanäänestyksissä noudatettava menettelyä koskevat säännökset.

2 §. Pykälässä säädettäisiin, että kansanäänestys olisi järjestettävä valtuuston määrämällä sunnuntaina. Äänestys olisi siis yksipäi-

väinen. Kun otetaan huomioon 3 momentissa säädettäväksi ehdotettu mahdollisuus äänestää kirjeitse, jota mahdollisuutta todennäköisesti hyvin yleisesti käytettäisiin, tällaista järjestelyä on pidettävä kuntalaisten osallistumismahdollisuuden kannalta riittävänä. Äänestyspäiväksi ehdotetaan sunnuntaita, jolloin äänestysoikeutettujen enemmistöllä on vapaapäivä. Sunnuntain valitseminen äänestyspäiväksi arkipäivän sijasta olisi myös kunnalle halvempaa, kun otetaan huomioon muun muassa säästyvät äänestysviranomaisten jäsenten ansionmenetykskorvaukset ja äänestyspaikkoina oleville kouluille erilaisilta erityisjärjestelyiltä välttymisestä aiheutuvat kustannussäästöt. Pykälässä lueteltuna juhlapäivinä kansanäänestystä ei voitaisi toimittaa.

Äänestystä ei voitaisi toimittaa myöskään kunnallisvaalien, valtiollisten vaalien tai valtiollisen kansanäänestyksen yhteydessä. Kunnallisen kansanäänestyksen aikataulu tulisi suunnitella siten, että äänestysviranomaisilla ei olisi samanaikaisesti muihin edellä mainittuihin menettelyihin liittyviä tehtäviä. Kansanäänestyksen järjestäminen kunnallisvaalien yhteydessä saattaisi vaarantaa vaalien häiriöttömän kulun ja aiheuttaa kansanäänestyksen aiheen muodostumisen korosteiseksi kunnallisvaaliteemaksi. Valtiollisten vaalien ja valtiollisen kansanäänestyksen yhteyteen kunnallinen kansanäänestys puolestaan ei paikallisen luonteensa vuoksi sovellu.

Kansanäänestys toimitettaisiin äänestysalueittain noudattaen valtuuston kunnallisvaalilain 3 §:n mukaisesti päättämään äänestysaluejako. Valtuusto päättää äänestysaluejaosta ja sen muuttamisesta tarvittaessa tammi-kuussa. Pykälän mukaan valtuusto voisi kuitenkin päättää, että useammalla äänestysalueella on kansanäänestyksessä yhteinen äänestyspaikka. Tällaiselle yhteisen äänestyspaikan omaavalle alueelle asetettaisiin 5 §:n mukaan myös yhteinen äänestyslautakunta. Muutoin äänestys toimeenpantaisiin voimassa olevan äänestysaluejaon pohjalta ja esimerkiksi äänestysluettelot laadittaisiin äänestysalueittain.

Kansanäänestykseen voitaisiin osallistua myös ennakolta kirjeitse. Varsinaista ennakkotai kotiäänestysmenettelyä ei näin ollen käytettäisi, vaan menettely olisi olennaisesti kevyempi ja halvempi, kuten jäljempänä 9—10 §:ien kohdalta ilmenee. Äänestystuloksen oikeellisuuden ja äänestäjien oikeusturvan takaami-

seksi kirjäänestyksessä noudatettava menettely olisi kuitenkin mahdollisimman paljon ennakkoäänestysmenettelyä vastaava.

Kun kirjäänestyksestä ei vielä ole kokemusta, on vaikea arvioida, kuinka yleiseksi tällainen äänestämistapa muodostuu. On kuitenkin oletettavaa, että tätä varsin vaivatonta mahdollisuutta osallistua äänestykseen käytetään paljon hyväksi. Kirjäänestyksen laaja käyttöönotto antaisi mahdollisuuden yhdistää äänestysalueiden äänestyspaikkoja ja vähentää näin kansanäänestyksestä aiheutuvia kustannuksia.

3 §. Pykälässä säädettäisiin, että kansanäänestyksestä olisi päätettävä viimeistään 60. päivänä ennen äänestyspäivää. Määräaika on tarpeen muun muassa äänestysluetteloiden ja muiden äänestysasiakirjojen laatimista varten.

Valtuuston olisi samassa yhteydessä, kun se päättää kansanäänestyksen toimittamisesta, myös päätettävä äänestyksen aiheesta ja ajankohdasta sekä äänestäjille esitettävistä vaihtoehdoista, samoin kuin siitä, sisältyvätkö vaihtoehdot samaan äänestyslippuun, vai onko kutakin vaihtoehtoa varten oma äänestyslippu. Vaihtoehtojen sisällyttäminen samaan äänestyslippuun saattaisi olla havainnollisin tapa äänestyksen toimittamiseksi. Käyttämättä jäävät äänestysliput eivät tällöin myöskään muodostuisi ongelmallisiksi. Useamman äänestyslippuun käyttäminen mahdollistaisi kuitenkin hie-man pitemmän tekstin sijoittamisen äänestyslippuihin. Jos käytetään useampia äänestyslippuja, tulee niiden olla samanvärisiä ja ulkoasultaan muutoinkin sellaisia, että äänestyslailisuus säilyy.

Äänestäjällä tulisi aina olla mahdollisuus ilmaista äänestyslipulla, ettei hän kannata mitään esitetyistä vaihtoehdoista. Äänestäjän tulisi siis voida äänestää myös tyhjää. Tällaista menettelyä ei voitaisi tulkita kannanotoksi minkään vaihtoehdon puolesta tai mitään vastaan, kuten saattaisi olla asianlaita äänestämättä jättämisessä.

Valtuuston olisi myös määrättävä äänestyslippujen lukumäärä, sisältö ja ulkomuoto.

4 §. Pykälässä säädettäisiin kunnan jäsenten tekemältä, kansanäänestyksen toimittamista tarkoittavalta aloitteelta vaadittavista vähimmäisedellytyksistä. Aloitteen kaava vahvistettaisiin oikeusministeriön 19 §:n nojalla antamissa ohjeissa.

5 §. Kansanäänestyksen toimittaisivat kunnan keskusvaalilautakunta ja kutakin äänestystä varten erikseen asetettavat äänestyslauta-

kunnat. Viimeksi mainittuja asetettaessa noudatettaisiin soveltuvin osin kunnallisvaalilain säännöksiä.

6 §. Pykälässä säädettäisiin kunnan keskusvaalilautakunnan kokoontumisesta kansanäänestyksen vuoksi. Paitsi nimenomaisesti mainittuina äänestykseen valmistautumistoimenpiteiden ja äänten laskennan välttämättä edellyttäminä aikoina, kunnan keskusvaalilautakunnan tulisi kokoontua muulloinkin, kun asian käsittely sitä vaatii.

7 §. Pykälässä säädettäisiin äänestykseen osallistumisen kannalta kaikkein keskeisimpien tietojen, kuten äänestyksen aiheen, ajankohdan, äänestyspaikkojen, äänestyksessä noudatettavan menettelyn ja äänestyksen kohteena olevien vaihtoehtojen saattamisesta yleisesti tiedoksi hyvissä ajoin ennen äänestystä. Tästä tulisi huolehtia kunnan keskusvaalilautakunnan, joka kunnallisvaalilain 44 §:n 2 momentin nojalla huolehtii myös kunnallisvaalien saattamisesta yleisesti tiedoksi. Oikeusministeriölle kansanäänestyksestä olisi lisäksi etukäteen erikseen ilmoitettava. Tästä olisi kunnanhallituksen huolehdittava viipymättä sen jälkeen, kun kunnanvaltuusto on tehnyt kansanäänestyksen toimeenpanoa koskevan päätöksen. Muutoin kansanäänestystä koskeva kunnan toimesta tapahtuva tiedottaminen perustuisi kunnallislain 37 §:än sisältyvään kunnallista tiedotustoimintaa koskevaan säännökseen.

8 §. Kansanäänestystä varten tulisi aina olla käytettävissä mahdollisimman tuoreet äänestysluettelot. Niiden sisältö määräytyisi ehdotetun kunnallislain 102 c §:n äänestysoikeutta koskevien säännösten mukaan.

Kansanäänestyksessä ei käytettäisi lainkaan kunnallisvaalilaissa tarkoitettuja ilmoituskortteja. Äänestysoikeutetut saisivat tiedon äänestyksestä, paitsi 7 §:ssä tarkoitetuin ilmoituksin, myös niistä kirjeäänestysasiakirjoista, jotka 9 §:n mukaisesti lähetettäisiin kaikille äänestysoikeutetuille, joiden osoite on tiedossa. Ilmoituskortit eivät olisi tarpeen senkään vuoksi, että äänestysluetteloita ei vaaliluetteloiden tapaan pidettäisi nähtävänä eikä niitä koskevaa oikaisumenettelyä järjestettäisi. Menettelyn keventäminen tällä tavoin olisi perusteltua äänestyksen neuvoo-antavan luonteen ja kustannusten säästön vuoksi.

Kustannusten säästämiseksi voitaisiin luopua myös vaaliluetteloihin vaaleissa liittyvien hakemistokorttien käyttämisestä.

9 §. Kirjeäänestysmahdollisuus järjestettäisiin ehdotuksen mukaan kaikille äänestysoikeutetuille. Niille äänestysoikeutetuille, joiden osoite on tiedossa, lähetettäisiin kirjeäänestysasiakirjat. Osoitetiedot ovat saatavissa väestörekisterikeskuksesta säädettyä maksua vastaan. Kunta voisi tilata ne haluamassaan muodossa, esimerkiksi osoitetarjona tai tietolevykeinä. Niillä, joiden osoite ei ole tiedossa tai jotka muusta syystä eivät olisi saaneet postissa kirjeäänestysasiakirjoja olisi mahdollisuus saada ne kunnan keskusvaalilautakunnalta tai sen ilmoittamasta paikasta. Kunnan keskusvaalilautakunnan tehtävänä olisi huolehtia siitä, että mahdollisuus saada asiakirjoja ja niiden saamiseksi tarvittava menettely on äänestysoikeutettujen tiedossa. Siltä varalta, että äänestyslippu olisi mennyt pilalle esimerkiksi erheellisen merkinnän johdosta, äänestysoikeutetun tulisi voida saada tämän tilalle uusi äänestyslippu. Myös paikat, joista uusia äänestysasiakirjoja voi saada, olisi saatettava kuntalaisten tiedoksi 7 §:ssä tarkoitetuin tavoin.

10 §. Pykälässä säädettäisiin lähemmin kirjeäänestysmenettelystä. Äänestys voisi tapahtua missä tahansa äänestäjän valitsemassa äänestämiseen soveliaassa paikassa ja minä tahansa tarkoitukseen soveltuvana ajankohtana. Lähtökohtana tulisi kuitenkin olla, että äänestäminen myös kirjeäänestyksessä tapahtuisi siten, että äänestysosalaisuus ja -vapaus voivat säilyä.

Äänestyksen tapahduttua äänestysasiakirjat annettaisiin postin kuljetettavaksi. Postin käyttämisen sijasta äänestäjä voisi toimittaa äänestysasiakirjat muutoinkin, esimerkiksi itse viemällä, keskusvaalilautakunnan ilmoittamaan osoitteeseen. Palautuspaikaksi soveltuisi hyvin esimerkiksi kunnantoimiston tai -viraston kirjaamo. Vastuu äänestysasiakirjojen saapumisesta ajoissa kunnan keskusvaalilautakunnalle olisi äänestäjällä.

11 §. Pykälässä säädettäisiin, että kunnan keskusvaalilautakunnan on kokoonnuttava äänestyspäivänä laskemaan kirjeäänestyksessä annettuja ääniä. Kokous ei saisi alkaa ennen kello 16, jotta tietoja laskennasta ei tulisi julkisuuteen ennen äänestyksen päättymistä, mutta toisaalta kokous olisi pidettävä niin ajoissa, että seuraavassa mainittu äänestyslippujen toimittaminen johonkin äänestyspaikkaan ehdittäisiin tarpeen mukaan suorittaa ennen äänestyksen päättymistä.

Kokouksessa myös leimattaisiin vaalikuorista otettavat äänestysliput. Jos vaalikuoria olisi

enintään 25, tulisi ne vastaavalla tavalla kuin kunnallisvaalilain 75 §:n 2 momentissa on säädetty viedä johonkin äänestyspaikkaan ja siellä leimattuina pudottaa vaaliurna.

12 §. Pykälässä säädettäisiin äänestyslippujen mitättömyysperusteista. Perusteet vastaisivat kunnallisvaalilain 77 §:ssä säädettyjä kunnallisvaaleissa käytettävien äänestyslippujen mitättömyysperusteita, minkä lisäksi kansanäänestyksessä käytettävät äänestysliput olisivat mitättömiä, jos äänestysmerkintä olisi tehty useamman kuin yhden äänestyslipussa olevan vaihtoehdon kohdalle, tai jos merkintä olisi niin epäselvä, ettei voitaisi tietää, mitä vaihtoehtoa on tarkoitettu. Merkintä, joka ainoastaan selventäisi, mitä vaihtoehtoa äänestäjä on tarkoittanut, ei tekisi äänestyslipusta mitätöntä.

13 §. Pykälässä säädettäisiin kunnan keskusvaalilautakunnan tehtäväksi äänestyksen tuloksen vahvistaminen. Kansanäänestyksen neuvonta-antavan luonteen vuoksi sen tuloksen vahvistamista koskevaan päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla.

14 §. Kunnan keskusvaalilautakunnan olisi yleisesti ilmoitettava äänestyksen tuloksesta. Tämän tulisi tapahtua siten kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa valtuuston päätöksen mukaan julkaistaan. Kunnan keskusvaalilautakunta ilmoittaa samalla tavoin myös kunnallisvaaleissa valituiksi tulleista valtuutetuista ja heidän varajäsenistään.

15 §. Kunnan keskusvaalilautakunnan olisi säilytettävä äänestysliput viiden vuoden ajan kansanäänestyksen tuloksen vahvistamisesta. Määräaika vastaa ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa annetun lain 7 §:n 2 momentissa hallintopäätöksen purkamiselle asetettua määräaikaa. Vaaleissa annetut äänestysliput kunnan keskusvaalilautakunnan on kunnallisvaalilain 90 §:n mukaan säilytettävä, kunnes lähinnä seuraavat vaalit on toimitettu.

16 §. Pykälässä olisi säännöksiä kunnallisissa kansanäänestyksissä käytettävistä äänestyslipuista sekä kirjeäänestysasiakirjoista. Vain kunnan painattamat äänestysliput olisivat sallittuja. Äänestyslippujen paperin tulisi olla sellaista, ettei äänestysalaisuus vaarannu.

Kirjeäänestyksessä voitaisiin käyttää lähete-kuorina kunnan keskusvaalilautakunnan virkälähetyskuoria.

Kunnallisvaalilain 100 §:n 2 momentin mukaan oikeusministeriö huolehtii kuntien keskusvaalilautakuntien ja vaalilautakuntien tar-

vitsemien sinetöimisvälineiden hankkimisesta valtion varoin. Pykälän 2 momentin mukaan näitä samoja sinetöimisvälineitä käytettäisiin myös kansanäänestyksessä.

17 §. Kunnallisesta kansanäänestyksestä aiheutuvat kustannukset jäisivät asianomaisen kunnan suoritettavaksi. Kansanäänestyksissä voitaisiin kuitenkin, kuten edellä 16 §:n kohdalla on todettu, käyttää oikeusministeriön toimittamia sinetöimisvälineitä.

Äänestysviranomaisilla olisi virkälähetysoikeus. Tämä oikeus ulottuisi myös lähetysisiin, joissa äänestäjät palauttavat kirjeäänestysasiakirjat kunnan keskusvaalilautakunnalle.

18 §. Pykälässä luelteltaisiin ne kunnallisvaalilain säännökset, joita kunnallisessa kansanäänestyksessä sovellettaisiin. Säännöksiä sovellettaessa olisi otettava huomioon ne eroavuudet, jotka johtuvat siitä, että kansanäänestyksen yhteydessä käytettäväksi ehdotettu viranomais- ynnä muu nimikkeistö osin poikkeaa vastaavasta kunnallisvaalilaissa omakustusta nimikkeistöstä. Mitä esimerkiksi vaalilautakunnista ja vaaliluettelosta pykälässä mainituissa säännöksissä on säädetty, sovellettaisiin äänestyslautakuntiin ja äänestysluetteloihin.

Viittauksissa tarkoitettut säännökset koskisivat muun muassa kunnan keskusvaalilautakunnan ja äänestyslautakuntien toimintaedellytyksiä ja toimintaa (4 §:n 3 momentti ja 6 §), äänestysluetteloiden, niihin tehtäviä merkintöjä ja niistä annettavia jäljennöksiä ja otteita (18 §:n 1 ja 3 momentti sekä 19 ja 19 a §), äänestystoimituksen alkamista ja päättymistä (45 §), äänestyspaikkoja (46 §), velvollisuutta huolehtia siitä, että äänestyspaikalla on tarvittavat kalusteet, välineet, tarvikkeet ja äänestysasiakirjat (47 §), äänestäjän avustamista äänestämässä (48 §), järjestystä äänestyspaikalla (49 §), toimenpiteitä äänestystoimituksen alkessa (50 §), äänestyksen kulkua (51, 53 ja 54 §), toimenpiteitä äänestystoimituksen päättyessä (56 §:n 1 momentti), äänestyslippujen laskemista ja toimittamista kunnan keskusvaalilautakunnalle (56 §:n 3 ja 4 momentti sekä 57 a ja 58 §), äänestystoimituksesta pidettävää pöytäkirjaa (57 §), kirjeäänestyksessä käytettävää lähetekirjettä (70 §:n 2 momentti), kirjeäänestysasiakirjojen tarkastamista (74 §), äänten laskentaa (75 §:n 1 momentti, 76, 84 ja 87 §, 88 §:n 3 momentti sekä 89 §) sekä eräiden määräpäivien siirtymistä pyhäpäivän tai arklauantain kohdalle sattumisen johdosta (95 §). Kirjeäänestysasiakirjojen palauttamiselle ase-

tettu määräaika ei kuitenkaan luonnollisesti siirtyisi kunnallisvaalilain 95 §:ssä säädetyin tavoin. Äänestysviranomaisten vastuusta olisi voimassa, mitä kunnallisvaalilain 99 §:ssä on säädetty vaaliviranomaisten vastuusta.

Tarpeesta keventää äänestysmenettelyä joutuisi muun muassa, että vaaliluetteloiden oikaisumenettelyä koskevia säännöksiä ei sovellettaisi.

19 §. Oikeusministeriö voisi antaa tarkempia määräyksiä ja ohjeita lain soveltamisesta. Säännöksessä tarkoitetaan yleisiä ohjeita eikä kunkin kansanäänestyksen osalta erikseen annettavia ohjeita.

20 §. Pykälä sisältäisi voimaantulosäännöksen.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan heti sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

3. Säättämisjärjestys

Hallitusmuodon 51 §:n 2 momentissa on säädetty, että kuntain hallinnon tulee perustua kansalaisten itsehallintoon, niin kuin erityisissä laeissa siitä säädetään. Tähän perustuen neuvonantavasta kunnallisesta kansanäänestyksestä voidaan säätää valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**kunnallislain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 10 päivänä joulukuuta 1976 annetun kunnallislain (953/76) 7 §:n 3 momentti ja *lisätään* lakiin uusi 10 a luku seuraavasti:

7 §

Kunnanosahallinnosta säädetään 10 luvussa, neuvoa-antavasta kunnallisesta kansanäänestyksestä 10 a luvussa ja kuntien yhteistoiminnasta 11 luvussa.

10 a luku

Neuvoa-antava kunnallinen kansanäänestys

102 a §

Kunnanvaltuusto voi päättää, että kunnan toimialaan 5 §:n mukaan kuuluvasta asiasta toimitetaan neuvoa-antava kansanäänestys. Äänestystä ei kuitenkaan saa toimittaa asiasta, joka laissa tai asetuksessa on säädetty kunnan muun toimielimen ratkaistavaksi.

Kansanäänestys voidaan toimittaa koko kuntaa tai yhden tai useamman kunnallisvaalilaissa tarkoitetun äänestysalueen muodostamaa kunnanosaa koskevana.

Valtuuston päätökseen, jolla on päätetty toimittaa neuvoa-antava kansanäänestys, ei saa hakea muutosta valittamalla.

102 b §

Jos vähintään kahta sadasosaa viimeksi toimitettujen kunnallisvaalien vaaliluetteloiden mukaan äänioikeutetuista kunnan jäsenistä vastaava määrä äänestysioikeutettuja kunnan jäseniä, vähintään kuitenkin sata tai, jos kunnan vuoden ensimmäisen päivän asukasluku on pienempi kuin neljä tuhatta asukasta, vähintään viisikymmentä jäsentä tekee kunnalle aloitteen kansanäänestyksen toimittamisesta 102 a §:ssä tarkoitetussa asiassa, kunnanhalli-

tuksen on viivytyksettä valmisteltava kysymys aloitteen mukaisen kansanäänestyksen toimittamisesta ja saatettava se valtuuston ratkaistavaksi.

102 c §

Äänestysoikeus kansanäänestyksessä on Suomen kansalaisella, joka äänestysvuoden alussa on ollut 18 vuotta täyttänyt ja jolla sinä päivänä, jolloin kunnanvaltuusto on tehnyt päätöksen kansanäänestyksen toimittamisesta, on ollut väestökirjalaissa tarkoitettu kotipaikka kunnassa.

Äänestysoikeus kansanäänestyksessä on myös Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisella, joka täyttää 1 momentissa säädetty edellytykset ja jolla on ollut vähintään kahden äänestysvuotta lähinnä edeltäneen vuoden ajan 1 momentissa tarkoitettu kotipaikka Suomessa.

Äänestysoikeus kunnanosaa koskevassa kansanäänestyksessä on henkilöllä, jolla 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemisen ajankohdalla on ollut kotipaikka kysymyksessä olevan kunnanosan alueella ja jolla 1 tai 2 momentin mukaan olisi äänestysoikeus koko kuntaa koskevassa kansanäänestyksessä.

102 d §

Kansanäänestyksessä kaikilla äänestysioikeutetuilla on yhtäläinen äänestysoikeus. Äänestys on salainen.

Menettelystä neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä säädetään erikseen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____ .

2.

L a k i

neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tämä laki koskee menettelyä, jota noudetaan kunnallislain 10 a luvussa tarkoitetuissa neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä.

2 §

Kansanäänestys toimitetaan kunnanvaltuuston määräämänä sunnuntaina. Äänestystä ei kuitenkaan voida määrätä toimitettavaksi uudenvuodenaattona tai -päivänä, loppiaisenä, ensimmäisenä pääsiäispäivänä, vapunaattona tai -päivänä, helluntaipäivänä, itsenäisyyspäivänä taikka jouluaattona tai ensimmäisenä tai toisena joulupäivänä. Äänestystä ei saa määrätä toimitettavaksi myöskään kunnallisvaalien, valtiollisten vaalien tai valtiollisen kansanäänestyksen yhteydessä.

Äänestys toimitetaan äänestysalueittain noudattaen kunnallisvaalilain 3 §:n nojalla viimeksi määrättyä äänestysaluejakoa. Valtuusto voi kuitenkin päättää, että useammalla äänestysalueella on yhteinen äänestyspaikka.

Äänestykseen voidaan osallistua myös ennakolta kirjeitse (*kirjeäänestys*) sen mukaisesti kuin jäljempänä säädetään.

3 §

Kunnanvaltuuston on päätettävä kansanäänestyksen toimittamisesta viimeistään 60. päivänä ennen äänestyspäivää.

Päätäessään kansanäänestyksen toimittamisesta kunnanvaltuuston on samalla päätettävä äänestyksen aiheesta ja ajankohdasta sekä äänestäjille esitettävistä vaihtoehdoista. Vaihtoehdot voivat sisältyä samaan äänestyslippuun tai kutakin vaihtoehtoa varten voi olla oma äänestyslippu. Äänestäjällä tulee kuitenkin aina olla mahdollisuus ilmaista, ettei hän kannata mitään esitetyistä vaihtoehdoista. Kunnanvaltuuston on päätöksessään määrättävä äänestyslippujen lukumäärä, sisältö ja ulkomuoto.

4 §

Kunnallislain 102 b §:ssä tarkoitettussa kansanäänestyksen toimittamista tarkoittavassa

kunnan jäsenten aloitteessa on yksilöitävä asia, josta kansanäänestys halutaan toimitettavaksi. Aloitteen tekijöiden on aloitteessa vakuutettava, että he ovat sen vuoden alussa olleet 18 vuotta täyttäneitä, että heillä on kotipaikka kunnassa ja että he ovat Suomen kansalaisia tai sellaisia muun pohjoismaan kansalaisia, joilla sen vuoden alussa on ollut vähintään kaksi vuotta kotipaikka Suomessa. Aloitteentekijöiden omakätisten allekirjoitusten alle on selvästi merkittävä heidän nimensä, ammattinsa tai toimensa ja osoitteensa.

5 §

Äänestysviranomaisina kansanäänestyksessä ovat kunnallisvaalilain 4 §:ssä tarkoitettu kunnan keskusvaalilautakunta ja äänestyslautakunnat. Kunnanvaltuuston on hyvissä ajoin ennen äänestystä asetettava kutakin edellä 2 §:ssä tarkoitettua äänestysaluetta tai, jos useammalla äänestysalueella on yhteinen äänestyspaikka, kutakin yhteisen äänestyspaikan omaavaa aluetta varten äänestyslautakunta noudattaen soveltuvin osin, mitä kunnallisvaalilain 5 §:ssä on säädetty vaalilautakuntien asettamisesta.

6 §

Kunnan keskusvaalilautakunta kokoontuu puheenjohtajan kutsusta viimeistään kuukautta ennen äänestyspäivää, 20. päivänä ennen äänestyspäivää, äänestyspäivää edeltävänä perjantaina, äänestyspäivänä ja äänestyspäivän jälkeisenä päivänä sekä muulloinkin, milloin asian käsittelyä sitä vaatii.

7 §

Kunnan keskusvaalilautakunnan on saatettava kansanäänestyksen aihe ja ajankohta, äänestysalueiden äänestyspaikat, äänestyksessä noudatettava menettely sekä äänestyksen kohteena olevat vaihtoehdot hyvissä ajoin ennen äänestystä yleisesti tiedoksi sillä tavalla, kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan. Kunnanhallituksen on viivytyksettä ilmoitettava oikeusministeriölle kansanäänestyksen toimittamisesta. Muutoin on kansanäänestykseen

liittyvästä tiedottamisesta voimassa, mitä kunnallislain 37 §:ssä on säädetty.

8 §

Kansanäänestystä varten laaditaan äänestys-oikeutetuista henkilöistä äänestysluettelot. Niistä on soveltuvien osin voimassa, mitä vaaliluetteloista on säädetty kunnallisvaalilain 7—9 §:ssä. Hakemistokortteja ja ilmoituskortteja ei kuitenkaan laadita.

Kunnanhallituksen on viivytyksettä ilmoitettava kansanäänestyksen toimittamisesta väestökisterikeskukselle, joka valmistaa äänestysluetteloiden pohjaluetelot. Pohjaluetelot laaditaan oikeusministeriön vaaleja varten vahvistaman kaavan mukaisille lomakkeille.

Väestökisterikeskuksen on toimitettava pohjaluetelot asianomaiselle rekisteritoimistolle, jonka on tehtävä niihin tarpeelliset äänestys-oikeuteen vaikuttavat muutokset ja toimitettava ne edelleen kunnan keskusvaalilautakunnalle viimeistään 30. päivänä ennen äänestyspäivää.

9 §

Kirjeäänestystä varten kunnan keskusvaalilautakunta lähettää viimeistään 19. päivänä ennen äänestyspäivää jokaiselle äänestys-oikeutetulle, jonka osoite on tiedossa, 3 §:ssä tarkoitetussa päätöksessä käytettäväksi määrätyt äänestysliput, vaalikuoren, lähetekirjeen, lähetekuoren ja laatimansa äänestysohjeet (*kirjeäänestysasiakirjat*).

Äänestys-oikeutetulle, joka ei ole postitse saanut 1 momentissa tarkoitettuja kirjeäänestysasiakirjoja tai jolta ne jostakin muusta syystä puuttuvat, tulee varata mahdollisuus saada ne kunnan keskusvaalilautakunnalta tai sen ilmoittamasta paikasta. Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että mahdollisuus saada kirjeäänestysasiakirjoja ja menettely niiden saamiseksi saatetaan yleisesti tiedoksi 7 §:ssä säädettyin tavoin.

10 §

Kirjeäänestyksessä on käytettävä 9 §:n 1 momentissa mainittuja kirjeäänestysasiakirjoja.

Tehtyään äänestysmerkinnän äänestys-oikeutetun tulee sulkea äänestyslippu tai, jos niitä on käytettävissä useampia, valitsemansa äänestyslippu vaalikuoreen, täyttää ja omakätisesti allekirjoittaa lähetekirje, sulkea vaalikuori ja lähetekirje lähetekuoreen ja lähettää lähete-

kuori postitse kunnan keskusvaalilautakunnalle siten, että se saapuu sille viimeistään äänestyspäivää edeltävänä perjantaina kello 19.

Postitse lähettämisen sijasta äänestys-oikeutettu voi palauttaa kirjeäänestysasiakirjat 2 momentissa säädettyssä määräajassa myös muulla tavalla kunnan keskusvaalilautakunnan ilmoittamaan osoitteeseen. Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että palauttamispaikasta on ilmoitus 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa äänestysohjeissa.

11 §

Kunnan keskusvaalilautakunnan kokous, jossa kirjeäänestyksessä annettuja ääniä lasetaan, on aloitettava äänestyspäivänä, kuitenkin aikaisintaan kello 16.

Kokouksessa on vaalikuorista otetut äänestysliput leimattava vaalileimasimella. Jos hyväksytyjä vaalikuoria on enintään 25, on keskusvaalilautakunnan puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan ja yhden muun jäsenen yhdessä vietävä vaalikuoret avaamattomina ennen äänestystoimituksen päättymistä kunnan johonkin äänestyspaikkaan, jossa vaalikuoret on avattava ja äänestysliput leimattava sekä äänestysalaisuus säilyttäen taitettuina pudotettava vaaliurna.

12 §

Äänestyslippu on mitätön:

- 1) jos vaalikuoreessa on useampia tai muuta kuin yksi äänestyslippu;
- 2) jos vaalikuoreessa on sellainen puutteellisuus tai merkintä, että äänestys olisi kunnallisvaalilain 74 §:n 2 momentin mukaan ollut jätettävä huomioon ottamatta;
- 3) jos äänestyslippuna on käytetty muuta kuin kunnan painattamaa äänestyslippua;
- 4) jos äänestyslippu on leimaamaton;
- 5) jos äänestyslippuun on kirjoitettu äänestäjän nimi tai erityinen tuntomerkki taikka siihen on tehty muunlainen asiaton merkintä;
- 6) jos äänestysmerkintä on tehty useamman kuin yhden äänestyslipussa olevan vaihtoehdon kohdalle; tai
- 7) jos äänestysmerkintä on niin epäselvä, ettei voida tietää, mitä vaihtoehtoa on tarkoitettu.

Edellä 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettuna asiattomana merkintänä ei ole pidettävä äänestyslippuun tehtyä merkintää, joka ainoastaan selventää, mitä äänestäjä on tarkoittanut.

13 §

Kunnan keskusvaalilautakunta vahvistaa kansanäänestyksen tuloksen. Tuloksen vahvistamista koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

14 §

Kunnan keskusvaalilautakunnan on saatettava kansanäänestyksen tulos tiedoksi sillä tavalla, kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan.

15 §

Kunnan keskusvaalilautakunnan on säilytettävä äänestysliput viisi vuotta kansanäänestyksen tuloksen vahvistamisesta.

16 §

Kansanäänestyksessä käytetyt äänestysliput painattaa sekä kirjeäänestysasiakirjat valmistuttaa kunta. Äänestyslipusta on käytävä ilmi, miten se taitetaan kokoon, ja sen on turvattava äänestysalaisuuden säilyminen.

Kansanäänestyksessä käytetään kunnan keskusvaalilautakunnalle ja vaalilautakunnille kunnallisvaalilain 100 §:n 2 momentin nojalla toimitettuja sinetöimisvälineitä.

17 §

Kunnallisesta kansanäänestyksestä aiheutuneet kustannukset suoritetaan kunnan varoista, lukuun ottamatta 16 §:n 2 momentissa tarkoi-

tetuista sinetöimisvälineistä aiheutuvia kustannuksia.

Äänestysviranomaisilla on virkalähetysoikeus. Kirjeäänestyksessä voidaan käyttää läheteuorina kunnan keskusvaalilautakunnan virkalähetyskuoria, joihin lautakunta on valmiiksi merkitty vastaanottajaksi.

18 §

Kansanäänestyksessä on sen lisäksi, mitä tässä laissa on säädetty, soveltuvin osin noudatettava, mitä kunnallisvaalilain 4 §:n 3 momentissa, 6 §:ssä, 18 §:n 1 ja 3 momentissa, 19 ja 19 a §:ssä, 45 ja 46 §:ssä, 47—51 §:ssä, 53 ja 54 §:ssä, 56 §:n 1—4 momentissa, 57, 57 a ja 58 §:ssä, 70 §:n 2 momentissa, 74 §:ssä, 75 §:n 1 momentissa, 76, 84 ja 87 :ssä, 88 §:n 3 momentissa sekä 89, 95 ja 99 §:ssä on säädetty. Mitä kunnallisvaalilain 95 §:ssä on säädetty, ei kuitenkaan koske määräaikaa, joka 10 §:n 2 momentissa on säädetty kirjeäänestysasiakirjojen palauttamiselle.

19 §

Oikeusministeriö antaa tarvittaessa tarkempia määräyksiä ja ohjeita tämän lain soveltamisesta.

20 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Helsingissä 29 päivänä syyskuuta 1989

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Maa- ja metsätalousministeri *Toivo T. Pohjala*

